

INNHold

Forord	11
Innledning	13
Bøkens oppbygging	13
Leshjelp	16
DEL I SAMFUNNSVITENSKAPENE OG DERES HISTORIE	19
Introduksjon	21
Samfunnsfilosofi: to klassikere og et tidløst tema	26
RAINO MALNES	
Sosial orden	26
Thomas Hobbes	27
Det indre livet og de ytre omstendighetene	28
Subjektivitet og objektivitet	29
Fornuftige hensikter og bedrøvelige resultater	30
Staten	31
David Hume	32
Den lykkelige løsningen	34
Den semantiske dimensjonen	35
Introspeksjon og tolkning	37
Avslutning	38
Adam Smith: Moralske følelser og Nasjonenes velstand	40
EIVIND BALSVIK	
Del I: Moralske følelser	41
Naturlig sympati og sosial harmoni	41
Den «upartiske iakttager»	43

Allmenne moralregler	44
To former for samhold	45
Del II: Nasjonenes velstand	47
Arbeidsdelingens rolle i økonomien	47
Markedsteori	50
Smiths teori om prisdannelsen	51
Den usynlige hånd	54
Konkurransen	55
Del III: Politikk	56
Kritikken av merkantilismen	56
Statsmaktens tre plikter	57
Avslutning	58
Fremveksten av samfunnsvitenskapelig tenkemåte:	
Karl Marx, Max Weber og Émile Durkheim	60
GUNNAR C. AAKVAAG	
Innledning: Samfunnsvitenskapen og det moderne samfunnet	60
Karl Marx og den moderne kapitalismen	62
Max Weber og Vestens eiendommelige rasjonalisme	68
Émile Durkheim og det arbeidsdelte samfunnet	74
Avslutning: Utfordringen fra Marx, Weber og Durkheim	81
Sentrale spørsmål i det 20. århundres samfunnsvitenskap	84
PÅL VEIDEN	
Demokrati	85
Optimisme og positivisme	87
Observasjon eller deltagelse	90
Plan eller marked	91
Det spesifikke vs. det generelle	94
Innvendig eller utvendig	95
Store spørsmål – små svar?	98
Samfunnsfagene, universitetet og vitenskapen i Norge	
Et vitenskapssosiologisk perspektiv på norsk tenkning og forskning	
om samfunnet gjennom to hundre år	100
LARS MJØSET	
Innledning	100
Dannelsesuniversitetet – resultatet av den første striden	
mellom fakulteter	102
Forskningsuniversitetet – den andre striden mellom fakulteter	108

De to første samfunnsfagene – psykologi og økonomi.	113
Tidlig etterkrigstid – de samfunnsvitenskapelige disiplinenes etableringsfase.	118
Mellomfasen – strid mellom fakultetene på samfunnsvitenskapenes område	123
Tredje fase – disiplinenes reetablering i masseuniversitetet.	129
Konklusjon – kommer det en fjerde strid mellom fakultetene?	136
 DEL II MODELLER AV MENNESKER OG SAMFUNN	 141
 Introduksjon	 143
Mennesket i samfunnsvitenskapene.	143
Rasjonalitetsantakelser i samfunnsvitenskapene.	144
Sosial orden.	146
 Mennesket i samfunnsvitenskapene.	 147
EIVIND BALSVIK	
Menneskemodeller	147
Passive versus aktive forståelser av mennesket	149
Frihet eller determinisme?	153
Objekt eller handlende subjekt?.	157
Årsaksforklaringer eller formålsforklaringer?	159
To-systems psykologi.	161
Er ulike modeller konkurrenter?	162
 Samfunnsvitenskap og biologi.	
En røff guide til den naturalistiske vendingen	166
GUNNAR C. AAKVAAG	
Den naturalistiske vendingen	166
Evolusjonpsykologi.	167
Hvorfor tar mennesket livet av hverandre	171
Diskusjon av evolusjonpsykologien.	173
Atferdsgenetikk	175
Sosial ulikhet	178
Diskusjon av atferdsgenetikken	181
Nevrovitenskap	183
Avsluttende diskusjon	185

Rasjonalitetsantakelser i samfunnsvitenskap	192
EIVIND BALSVIK	
Webers rasjonalitetstyper	193
Det formålsrasjonelle menneske	196
Det økonomiske menneske – Homo oeconomicus	197
Kritikken av homo oeconomicus – og det begrenset rasjonelle menneske	198
Manglende realisme – et problem?	200
Det verdirasjonelle menneske	202
Moral, kvasimoral og sosiale normer	204
Individuell og kollektiv rasjonalitet	205
Allmenningens tragedie	206
Den usynlige hånd og markedskreftene	208
To filosofiske forsvar av rasjonalitetsantakelsen	209
Hvem er redd for Homo Oeconomicus?	
Om eksperimenter, hevntrang og krypdyr	213
KARINE NYBORG	
Hvem er Homo Oeconomicus?	214
Hva skal vi med ham?	214
Atferdsøkonomi og eksperimenter	216
Vi er mer sjenerøse, og mer hevnjerrige, enn Homo Oeconomicus	217
Gjengjeldere, klima, og velferdsstat	219
Selvkontroll	221
En tur på byen	223
Hva nå?	224
Spørsmålet om sosial orden	226
SUSANNA M. SOLLI	
Integrasjonsperspektivet	229
Det moralske fellesskapet	229
Sosial integrasjon	230
Talcott Parsons	231
Konfliktperspektivet	233
Ideologi	234
Klasse og fremmedgjøring	235
Webers multidimensjonale konfliktperspektiv	235
Makt og herredømme	237
Kritisk teori	239
Handlings- og bytteperspektivet	240

Allmenningens tragedie	241
Gratispassasjerer	241
Bytteteori	242
Bytte og makt	243
Bytte i antropologien	244
Interaksjonsperspektivet	246
Herbert Blumer	247
Erving Goffman	247
Avslutning	249
Om forfatterne	251
Stikkord	253

FORORD

Introduksjon til samfunnsvitenskapene bind 1 og 2 er en omfattende revisjon av første utgave fra 2011. De to bindene er ment å utgjøre hele pensum til examen facultatum, samfunnsvitenskapelig variant ved Universitetet i Oslo. Bøkene presenterer tekster som tar for seg problemstillinger av filosofisk, metodologisk og etisk karakter som blir mye diskutert i samfunnsvitenskapene. Både tekstene og problemstillingene er av en slik karakter som studenter vil støte på en rekke ganger i løpet av sine studier. Vi håper bøkene vil være et verdifullt og nyttig første møte med de spennende og komplekse samfunnsvitenskapene.

Introduksjon til samfunnsvitenskapene bind 1 og 2 er delt i fem hoveddeler: I bind 1 presenteres del I: «Samfunnsvitenskapene og deres historie» og del II: «Modeller av menneske og samfunn». Bind II inneholder del III: «Forskningsopplegg og metode», del IV: «Vitenskapelig forklaring og metodologi» og del V: «Normative problemstillinger i vitenskap og samfunn». Hver del innledes med en kort introduksjon for å skape oversikt over omfattende og sammensatt stoff.

Bøkene er resultat av et samarbeid mellom forfattere, forlag, og kolleger ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo og oss redaktører. Først ønsker vi å takke forfatterne som har påtatt seg skriveoppdrag, og som har møtt våre kritiske kommentarer og endringsforslag med velvilje og effektivitet. Pål Veiden og Gunnar C. Aakvaag har i tillegg til redaktørene skrevet nye kapitler med tanke på nettopp denne antologien. Raino Malnes, Gunnar C. Aakvaag, Lars Mjøset, Per Arne Tufte, Katrine Fangen, Cathrine Holst og Dag Einar Thorsen har i tillegg til redaktørene revidert sine kapitler fra 2011-utgaven. Vi vil også takke Harald Grimens etterlatte for tillatelse til å gjentrykke et tidligere publisert arbeid. Det samme gjelder forfatterne av kapitler som videreføres i uendret form fra den første utgaven.

Vi vil også rette en stor takk til Ingrid Ugelvik i Universitetsforlaget, som har vært svært viktig som rådgiver og pådriver i gjennomføringen av denne revisjonen.

Redaktørene står sammen ansvarlige for tekstutvalget. Innledningen har vi skrevet sammen, mens introduksjonene til del I og del III er skrevet av Solli, og introduksjonene til del II, IV og V er skrevet av Balsvik.

Blindern, august 2017

Eivind Balsvik og Susanna Maria Solli